

філософія культури. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2017. – 31 с.

2. Вознесенська О. Л. Імплицитна типологія медіатравм в контексті медіа активності особистості // Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти. Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20-21 червня 2017 року) // Електронний ресурс: Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua/book/materialy-vseukrayinskoji-naukovo-praktychnoyi-konferentsiyi-mediatravma-v-umovah-informatsijnoyi-vijny-psyhologichnyj-ta-pedagogichnyj-aspekty>

3. Ороховська Л. А. Медіакультура в цивілізаційному вимірі. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2015. – 34 с.

4. Стародубцева Лидія. Медиология разрыва: три парадокса дисконммуникации // Комуникация. – 2012. – № 2. – С. 59 – 71.

5. Ренч Томас. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія. / Пер. з нім. В. Приходька. – К. : Дух і Літера, 2010. – 348 с.

6. Ороховська Л. А. Медіакультура у дзеркалі філософії історії. Монографія / Л. А. Ороховська. – К. : «Центродрук», 2015. – 334 с.

Іван Загрійчук (Харків, Україна)

ІНДИВІДУАЛЬНА СВОБОДА І БУТТЯ СПІЛЬНОТИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Глобальний світ по-новому поставив питання індивідуальної свободи особистості. Динамізм життя, міграція, становлення нового характеру відносин між людьми на особистому рівні та між спільнотами загострили проблему ідентичності, яка була, є і залишиться надалі нездоланим проявом суспільної природи людини. Підтвердженням сказаного є історія чернецтва.

На початках цього руху з'явилися окремі індивіди, які прагнули самотності для отримання сприятливих умов у спілкуванні з богом. Але пройшло небагато часу і окремі пустельники, сповідуючи принцип самотності, створили монастирі, ордени, які стали своєрідними спільнотами. На перший погляд, дивне перетворення, але слід сказати, що воно є цілком закономірним. Його закономірність полягає в тому, що людина не може існувати без собі подібних і об'єднання окремих індивідів у спільноту може відбуватись і відбувається навіть на основі, яка нібито заперечує за визначенням таке об'єднання.

Даний приклад із історії, окрім того, що він наочно підтверджує істину, яку сьогодні часто обходять стороною, може допомогти нам глибше зрозуміти процеси в сьогодиншньому глобалізованому світі. А можливо навіть більше – осягнути хибність сьогодиншнього характеру мультикультуралізму та того, як він реалізується у світі, зокрема в Європі, але не тільки там.

Чи можна сьогодні говорити про «блиск теорії мультикультурного проекту», якщо він виявився «неспроможним у контексті плюралістичного типу цивілізації»? Це правда, що сьогодні багато хто серед філософів, соціологів, культурологів та й серед пересічних громадян захоплюється мультикультуралізмом, «мультиверсіями людського» [1]. Однак події останніх років свідчать про те, що ідея блякне, знецінюється і навіть відкидається політичною та культурною практикою. Хіба Brexit, рух за самостійництво в Каталонії, не єдина спроба Шотландії провести успішний референдум за вихід із складу Великобританії, відмова деяких країн-членів Євросоюзу приймати біженців, перемога Дональда Трампа на виборах в США і намір побудувати «стіну» на кордоні з Мексикою не є сигналами того, що на людство насувається нова проблема глобального ґатунку, яка породжена не просто ущільненням відносин між державами і народами, а в тому числі і реалізацією мультикультурного проекту в тому його вигляді, який маємо сьогодні.

«Глобалізатори», які культивували мультикультуралізм, вжахнулись, коли побачили, що «блискуча теорія» зачіпає їхні інтереси, позбавляє їх звичного культурного середовища. Думалось, що інокультурні включення в домінуючі культури будуть існувати по типу первісних монахів, що вони ніколи не вийдуть на громадську стежу, а їхні представники

залишаться анахоретами. Розрахунок був на те, що рано чи пізно наступить культурна уніфікація, що мультикультуралізм в розвинутих західних суспільствах це всього лише перехідна фаза до культурної гомогенності. Але коли цього не сталось, коли представники національно-культурних меншин створили своє культурне середовище в просторі домінуючих культур, наступило розчарування.

Інколи приходить чути дивні речі від прихильників теорії мультикультуралізму. На одній із конференцій на цю тему московський вчений скаржився на те, що його дратує «Лезгинка», яку буває витанцьовують під вікнами його московської квартири представники з Кавказу. Правда, тут же від іншого учасника конференції, треба думати «правдивого» прихильника мультикультуралізму, а можливо лише «тимчасового», «кон'юнктурного», він почув зауваження: нехай його московські колеги не співають у місті Грозному «Шумел камыш». Більше того, наслідком прийнятої Західною Європою принципу мультикультурності деякі міста в Європейському Союзі перестають бути французькими, німецькими і т. п. [2].

Коли задумуєшся над цими проблемами неминуче виникає питання, а чим відрізняється мультикультуралізм від плюралістичного типу цивілізації? Адже цивілізації відрізняються між собою багато чим і, в першу чергу, в широкому сенсі культурою, тобто світ в цілому мультикультурний. Як мульти-, так і плюральний перекладається як множинний. Різниця в тому, що термін мультикультурний застосовується здебільшого для характеристики спільноти, в якій співіснують представники різних культур в одному просторі, тоді як цивілізації займають свій окремий простір, між ними існують певні межі, кордони, які їх відділяють. Звичайно, ці межі досить умовні.

На порубіжжі цивілізацій також відбувається певний мікс, з'являються маргінальні групи, які поєднують у своєму бутті елементи не лише різних культур, але й цивілізацій. Тим не менш, межі між цивілізаціями є більш виразними і глибокими, ніж між різними національно-культурними групами всередині однієї спільноти. Виходячи із сказаного, можемо констатувати, що світ мультикультурний по суті і навіть не в тому сенсі як його інтерпретує сьогоденний мультикультурний проект. Якщо говорити про людську цивілізацію, то вона завжди була множинною в культурному відношенні.

В чому полягає особливість сучасного мультикультурного проекту? Для кращого його осмислення в доповнення до прикладів із європейської історії та перипетій у ній принципів мультикультуралізму наведемо деякі факти із життя пострадянських народів. Зокрема, конфлікт у східній частині України зумовлений поміж іншим також і тією культурною політикою, яка проводилась у Радянському Союзі протягом тривалого часу і мала на меті витворення нової історичної спільноти – радянського народу. Ця політика не називалась мультикультурною. Вона здійснювалась під трендом розквіту і зближення радянських народів, але результатом її мала постати нова культурна реальність – єдиний народ із єдиною культурою, єдиною мовою міжнаціонального спілкування.

Як показала історія – це був утопічний проект. У східній частині України витворилась дуальна спільнота, яка, як виявилось, не стала в повному сенсі радянською, як і не була ні російською, ні українською. В ній існували два кластери, які в нових умовах стали джерелом конфлікту. Досить було впасти суспільству в кризу як зовнішні впливи розбудили конфлікт, якого самі конфліктуючі сторони не очікували.

Подібні конфлікти маємо і в інших частинах пострадянського простору: Придністров'я, Нагірний Карабах, Південна Осетія, Абхазія. Можемо сказати, що конфлікти в цих частинах колишньої імперії не в останню чергу були спровоковані різношерстим в культурному відношенні населенням, яке, проживаючи на одній території, стало тяжіти до різних національно-культурних ареалів. Іншими словами, за певних історичних обставин мультикультурне суспільство може стати джерелом громадянських конфліктів, оскільки в ньому відсутня чи знаходиться на неналежному рівні громадська солідарність.

На якому ґрунті виникають і тримаються спільноти? На чому будується людська солідарність? Звичайно ж на спільному способі життя, мові, культурі, історії, баченні

спільного майбутнього і т. п. Ці спільні риси виробляються в процесі тривалого існування в рамках єдиного політичного простору. Найефективніше становлення такої спільноти відбувається тоді, коли населення, яке складає політичний організм, має спільне етнічне коріння. Важче, але становлення політичної нації все ж відбувається успішно за умови незначних іноетнічних та інонаціональних включень. Представники національних меншин в такому політичному організмі засвоюють мову та культуру державотворчої нації і не мають окремих політичних амбіцій. За умови лояльності до держави власного проживання вони отримують не лише можливість плекати свою культурну самобутність, але й підтримку держави в розвитку національної мови та культури, збереженні традицій. Такий розвиток стає тим більше можливий, коли представники інших націй та культур приїжджають в нову країну добровільно, самостійно з розумінням того, що не корінним жителям прийдеться адаптуватись до них, а їм до умов нового місця проживання. Так формується здорова політична нація, яка не розкладається із середини недовірою та конфліктами між носіями різних культур і релігій, а спроможна відповідати на історичні виклики і сміливо дивитись у майбутнє.

Загальним висновком даного невеличкого дослідження буде наступний. Індивідуальна свобода кожного дозволяє йому не лише мігрувати між культурами, але й оселятись, де він забажає, в тому числі й в іншій державі, серед людей іншої культури та релігії. Але це зовсім не означає, що людина в епоху глобалізації стає абсолютно вільною від обов'язків перед громадою, в якій вона народилася і виросла чи переїхала на проживання. Індивід може робити свій національний вибір, вільно обирати націю, національну приналежність. Але національна спільнота, громада, яка «відпустила» свого члена, «дозволила» йому стати громадянином іншої держави, не може перелицюватись національно так, як це можливо для окремої людини. Саме таке неправомірне перенесення досвіду окремої особистості на всю націю, всю громаду провокує конфлікти і про це треба пам'ятати навіть в епоху глобалізації, адже сутність людини була і залишається суспільною.

Література

1. Загурская Н. В. Постчеловек. Version N / Postman. Версия Н. / Н. В. Загурская. – Х.: Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, 2016. – 292 с.
2. Сарацин Тіло. Німеччина сама себе руйнує / Тіло Сарацин. – К.: Темпора, 2016. – 462 с.

Ірина Зорченко (Харьков, Україна)

ПРАКТИКИ ОТСУТСТВИЯ В ПУБЛИЧНОМ ПОРЯДКЕ И ПРОБЛЕМА ГРАЖДАНСКОЙ (НЕ)ВОВЛЕЧЕННОСТИ

Проблема гармоничного сочетания в социальном порядке плоскостей личного и публичного, частного и общего является краеугольной для любого общества. В зависимости от того, как проложена демаркационная линия между этими сферами, зависит вся организация человеческой жизни, причем как в модусе вЯпт – политического, культурного существования, так и в модусе жюз – базисной животной витальности. Поиск оптимальной констелляции этих плоскостей выступает отправной точкой всех утопических построений, он же – точка приложения усилий дисциплинарных практик и механизмов контроля. Со своей стороны, я бы хотела артикулировать вопрос не столько о специфике (символической и структурной) социального пространства, сколько о процессах, обеспечивающих сообщение между его частями, усиление тех или иных плоскостей и сфер. Если подходить к постановке вопроса структурно, то базовыми процессами, обеспечивающими динамику между плоскостями и личного и публичного, были бы практики исключения и вовлечения акторов. Феноменологически же, в Lebenswelt (жизненном мире) самим человеком такие процессы переживаются как отсутствие и присутствие. По большому счету, исключение и вовлечение носят внешний, процедурный характер, тогда как присутствие и отсутствие в пределе образуют некие поведенческие (или даже экзистенциальные?) этосы, связанные с формированием себя как морального субъекта на